

BALADA O POROČNIKU IN MARJUTKI

Kot vsem objavam svojih dramskih del je Bratko Kreft tudi izdaji *Balade o poročniku in Marjutki** dodal obsežno spremno besedilo. V njem pojasnjuje proces nastajanja tega dramskega besedila od prvega srečanja s povestjo *Enainštirideseti* sovjetskega pisatelja Borisa Lavrenjeva ob koncu dvajsetih let do nastanka dramske balade maja 1958. leta. Obenem polemizira z dvema neimenuvanima kritikoma, ki sta opredelila njegov dramski misterij kot dramatizacijo omenjene povesti in mu odrekla, da bi bil podoživeto snov samostojno preoblikoval.

Ne glede na to, kaj je bilo napisanega o Kreftovi *Baladi* in kako sodi avtor o tem, se je treba vrniti k primerjavi tega dramskega besedila s povestjo *Enainštirideseti*.

Povest Borisa Lavrenjeva *Enainštirideseti* je neposredna in močna umetnina zaradi določenih elementov: zgoščenost pripovedi, specifičnost dogajanja v širokih zgodovinskih premikih, avtorjev objektivni odnos do obeh skrajnosti, ki se v povesti zbližujeta, odtujujeta in spopadata, kar je bilo za čas in razmere, v katerih je povest nastala, pogumno umetniško dejanje, in pa topla človeška miselnost, ki je izražena preprosto in nevsiljivo — v devetem poglavju, ki »dokaže, da srce ne pozna zakonov«. To humano potezo potrjuje tudi vse dogajanje, saj se najintimneje človeško zbližata poročnik enega tabora in bojevnica, ki je z vsem srcem v nasprotnem svetu. Poročnik spozna, da je doživetje z Marjutko na samotnem otoku najgloblje in najbogatejše v njegovem življenju, Marjutka pa opredeli svoje tedanje razpoloženje v skladu s svojim značajem: »Srečna sem sedaj!« Osebe so v povesti orisane s preprostimi, vsestranskimi akcijami in reakcijami, take so, kakor jih je skovalo življenje in kakor jih je osveščal čas. Med njimi izstopata po temeljitejši življenjski in umetniški upodobitvi poročnik in Marjutka. Dogajanje poteka premočrtno, od preboja čete Jevsjukova, v kateri je Marjutka najboljši strelec, mimo pohoda po puščavi in bojov do postopne osamitve poročnika in Marjutke na samotnem, z ribami obloženem otoku.

Kreftov misterij o poročniku in Marjutki temelji na dogajanju, nekaterih podrobnostih in miselnosti povesti, vendar je po organizaciji snovi tako različen, da ga je treba ocenjevati kot samostojno delo. V dramo je zajel samo konec nekega usodnega srečanja dveh ljudi, ki v njem odmevajo široki zgodovinski dogodki. Kreftova drama se začne s tem, ko se Marjutka in poročnik po brodolomu, v katerem izgubita dva spremljevalca, rešita na samotni otok. Vse, kar je nujno za pojasnitev tega prihoda in dogajanja pred tem, je razpisano v nadaljnjem zapletu in razpletu med osamljenima človekoma na otoku. Nazorska in politična pripadnost se kaj kmalu spoprime s pristinimi človeškimi občutji. V šestih slikah je prikazano ostro nasprotje, zблиžanje, privlačevanje in odbijanje obeh mladih ljudi in njun tragični konec. Organizacija snovi v novo dramsko dogajanje je torej osnovni element Kreftovega preoblikovanja povesti *Enainštirideseti*. Imena krajev, oseb, razne podrobnosti iz zgodbe in tu in tam tudi kakšne izreke ali formulacije je dramatik vpletel v *Balado*, spustil pa je, na primer, zgodbo o Robinzonu in Petku, namesto nje pa vključil Odisejev mit in njegovo srečanje s sirenamami.

* Bratko Kreft, *Balada o poročniku in Marjutki*. Založba Obzorja. Maribor 1960.

Tretja slika je popolnoma samostojno oblikovana, tako vsebinsko kot oblikovno, čeprav je pobudo zanjo najti v besedilu povesti, le da so tam poročnikove vročične blodnje popolnoma drugačne vsebine. Nove so vse Marjutkine pesmi, poleg tega pa večina dialogov in podrobnosti v njem. Pred vsako sliko je prolog v verzih. To naj bi bila moderna uvedba zboru kot v grški dramatik. V njih razlaga avtor miselnost, ki jo potrjuje dogajanje.

V vsej svoji dramatik, proznem in esejističnem pisanju se nam kaže Bratko Kreft kot zanesen in idejno bojevit avtor. Njegovi junaki, bolj ali manj iz mesa in krvi, so se vselej zagrizli v neko idejo in z njo nastopali kot glasniki za neko pravičnejšo, široko objektivno dejavnost. V *Baladi* pa je postal Kreft glasnik intimnih človeških vrednot. Glede na to ima *Balada o poročniku in Marjutki* za pisateljevo delo povsem nov pomen.

Pri oblikovanju pa se je dramatiku pritaknilo tudi nekaj neskladnosti, ki v primerjavi s povestjo *Enainštirideseti* izstopajo kot elementi, škodljivi za umetniško celovitost in učinkovitost drame. Medtem ko je Marjutka v povesti samo na zunaj možata in le tu in tam mehko groba, kar pa je le naplavina časa in razmer in za čimer je čutiti iskreno toplino osamljenega človeka, je Kreftova Marjutka zlasti v prvi sliki pretirano groba in po nepotrebnem zgovorna. Med njeno govorico so pomešani izrazi kot: ne gobezdaj, hudič prekleti, štirideset sem jih kot muhe poslala na vaš oni svet, šema belogardistična, mater ti astrahansko, volkodlak, golazen garjeva itd. V naslednjih prizorih se sicer unese, vendar je razlika tako očitna, da zapušča upodobitev pregrob *avtis*, razen tega pa zahaja tudi v nasprotja. Ta bojvniška možatost in pretirana grobost mora razvrednotiti dekletovo čustveno pristnost in globino njenega človeškega zbližanja s poročnikom. Druga slabost Kreftovega oblikovanja je razvlečenost tako dogajanja samega kot Marjutkine zgovornosti na začetku. Pogostokrat bi situacija sama več povedala kot pa deklarativne izjave.

To približno so značilnosti, ki se nam pokažejo, ko primerjamo tekst, ki ga je napisalo krvavo življenje, in dramsko besedilo, ki je nastalo kot podživetje prvega.

Vsekakor pa je Kreftov misterij zanimiv dogodek za slovensko dramatiko. Ni važno, kam je avtor prenesel dogajanje, pomembno je, da so v drami zajeti živi in pereči splošnočloveški problemi in da je njihova tragična rešitev topla manifestacija človečnosti. Kot gledališka posebnost z dvema osebama je v slovenski dramatik novost. Obenem pa je dokaz nenehnega dramatikovega iskanja novih snovi in novih oblikovalnih prijemov.

Francè Vurnik

PARTIZANSKE POVESTI MATEVŽA HACE

*Naši obrazi** obsegajo šestnajst zgodb. Pisatelj jih je posvetil »veselim soborcem, odločnim možem in fantom — prijateljem, ki so živeli, a jih ni več...« Posvetilo razodeva, da gre torej za spomine iz narodnoosvobodilnega boja, ki so že po svoji naravi dokumentarni in nimajo notranje razsežnosti umetniškega dela. Na platnicah moremo prebrati oznako te proze, ki knjigi zaradi preceñjevanja njene kakovosti nikakor ni v prid. Nehote jo postavlja med najodlič-

* Matevž Hace: *Naši obrazi*. Partizanske povesti. Opremil Marijan Sežun. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1961. 171 (III) str. Broš.